

THE INTERNATIONAL
LEGAL FORUM

אנטישמיות ודה-לגיטימציה

סיכום מגמות ואירועים מרכזיים 2020 -
מסתכלים קדימה לקראת 2021

אנטישמיות ודה-לגיטימציה

סיכום מגמות ואירועים מרכזיים 2020 - מסתכלים קדימה לקראת 2021

רקע

הפורום המשפטי הבינלאומי (ILF – The International Legal Forum) היא עמותה ישראלית הפועלת ברחבי העולם בשיתוף רשת של כ-3,000 עורכי דין מתנדבים ובלמעלה מ-30 מדינות. ה-ILF מהווה זרוע אזרחית משפטית בינ"ל למלחמה בטרור, אנטישמיות ודה-לגיטימציה של מדינת ישראל והעם היהודי.

עבודתו של ה-ILF משלבת בין מומחיותם של עורכי דין ופעילים במדינות העולם, לבין מומחיותו של ה-ILF במגמות הגלובליות, במשפט הבינלאומי, הישראלי והמציאות הישראלית בכללותה. השילוב הנ"ל מאפשר לנהל פעילות רשתית מתואמת, עם גישה טובה יותר למידע, ראיות ותקדימים, אשר פועלת על פי צרכים אסטרטגיים אזוריים ועולמיים.

הקדמה

2020 הייתה שנה ייחודית ומורכבת מבחינות רבות, ובניהן גם המאבק נגד האנטישמיות והדה-לגיטימציה (דל"ג). בעוד שרבים קיוו כי משבר גלובלי המאיים על בריאותנו ועתידו של הציבור יסית תשומת לב רבה מההתעסקות האובססיבית כנגד העם היהודי והמדינה היהודית, המציאות במהרה הוכיחה בדיוק את ההיפך. תיאוריות קונספירציה אנטישמיות המשיכו לצמוח וכך גם מגמת העלייה באנטישמיות של השנים האחרונות. דו"ח זה מבקש לסכם את המגמות המשמעותיות ביותר של 2020, בעיקר בצפון אמריקה ומערב אירופה, כפי שחווינו אותם בעבודתנו ובאמצעות מומחיותנו וקשרינו בשטח במדינות השונות. בנוסף, נבקש לתאר את התחזיות הצפויות בראייתנו ל-2021, לנתח את הסיבות ולהמליץ על כיווני הפעולה הנדרשים למיגור האנטישמיות והדל"ג בשנה הקרובה.

בדו"ח נטען כי התהליך לחשיפת ה-BDS כתנועה אנטישמית מחד, ותנועה אשר מנוהלת, מתוכללת ומסונפת לארגוני הטרור הפלסטינים מאידך, הוכח כמוצלח ומשמעותי, מה שהוביל לירידת קרנו של מותג ה-BDS במידה לא מועטה.

כחלק מהמאמצים להביא לבידוד וחרם של מדינת ישראל, נדון גם ב"רשימה השחורה" של מועצת זכויות האדם של האו"ם. הרשימה מונה חברות הפועלות במישרין או בעקיפין במזרח ירושלים ויו"ש. בשנים האחרונות הושקעו מאמצים גדולים למנוע או לדחות את פרסומה של הרשימה, אך היא פורסמה לבסוף בפברואר 2020. נראה, עם זאת, כי בחודשים שעברו מאז פרסום הרשימה היא אינה נוחלת הצלחות ואינה מביאה להשלכות משמעותיות על החברות המנויות בה, הכלכלה הישראלית או מעמדה הדיפלומטי. עם זאת, עלינו לזכור כי הרשימה מיועדת להתחדש מדי שנה ועל כן אין ביכולתנו לנוח על זרי הדפנה.

במישור המאבק באנטישמיות, עמדו במהלך השנה האחרונה מנהיגים רבים והצהירו באופן חסר תקדים על מחויבותם להילחם באנטישמיות, ובכללותה גם האנטישמיות החדשה. ביטוי לכך נתקבל לא רק ברטוריקה אלא גם בקידום ואימוץ מדיניות, ובראשה הגדרת העבודה של אנטישמיות של הברית הבינלאומית לזכר

השוואה (IHRA - "International Holocaust Remembrance Alliance"), קבלת החלטות אדמיניסטרטיביות ומשפטיות.

בהמשך, נמחיש כיצד מגמות אלה (בין היתר) הובילו לשינוי משמעותי באסטרטגיה ובפרקטיקה של קבוצות ופעילים אנטי-ישראלים ואנטי-יהודיים, כאשר השינוי המשמעותי ביותר הוא בריכוז המאמצים להפריד את מרכיב הזהות הציוני ממרכיבי הזהות היהודית. עקירת הציונות מהזהות היהודית, והגדרתה כלא יותר מאשר אידיאולוגיה פוליטית, מטרתה לעקוף את המכשלות שנוצרו על פעילותם בשל ההתפתחויות המתוארות לעיל. שבעוד שאנטישמיות קלאסית אינה לגיטימית או חוקית בחברות הדמוקרטיות של המאה ה-21, זאת בשל הגדרתם של היהודים מיעוט מוגן על רקע דתם או "גזעם", כשמדובר בקבוצות או אידיאולוגיות פוליטיות חופש הפעולה גדול משמעותית. ההגנה הקיימת בחברות הליברליות לחופש ביטוי פוליטי היא אף גבוהה יותר מההגנה הניתנת תחת חופש הביטוי הכללי. ואכן, ככל שמדובר בגורמים פוליטיים, אפשר להגיד כמעט כל דבר על כל אחד. על כן, במידה והניסיונות לסווג את הציונות כאידיאולוגיה פוליטית יצליחו, הרי שבעוד שהדלת נסגרת על פעילות או רטוריקה אנטישמית קלאסית, ניתן יהיה לפתוח חלון ולהכניס דרכו את כל אותן טענות השנאה (תיאוריות קונספירציה, אשמה קולקטיבית, האשמות בגין נאמנות כפולה של יהודי הגולה או קריאות להשמדתה של מדינת ישראל) במסווה של ביקורת לגיטימית נגד אידיאולוגיה פוליטית אך הפעם עם חותמת כשרות.

בהמשך לכך, נפרט מעט על הסיבות מדוע ההתקפות על הציונות הן לא יותר מאשר תכסיס מתוחכם (בבסיסן), ומדוע המאבק על אופייה של הציונות כחלק אינטגרלי ובלתי נפרד מהזהות היהודית יהווה את הצד הבא במלחמה כנגד האנטישמיות והדל"ג.

בנוסף, נדון בקיטוב הפוליטי בעולם המערבי, תוך הסתכלות על ארה"ב כמקרה בוחן, ונראה כיצד הוא מביא עימו אתגרים גם בהקשר של המלחמה באנטישמיות. קבוצות אנטי-ישראליות פועלות ביתר שאת על מנת להתחבר עם קבוצות אנטי-גזעניות מקומיות ולמנף את הרטוריקה שלהן ואת כוחן במטרה לקדם דה-לגיטימציה כנגד מדינת ישראל. עובדות אלה מקשות על היכולת לייצר או להציג חזית אחידה בכל הנוגע למלחמה באנטישמיות.

חזית משמעותית נוספת היא סביב החקירה המאיימת להיפתח נגד ישראל בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג ("ICC" - The International Criminal Court). שנת 2020 הייתה מאוד משמעותית מהבחינה הזו, ו-2021 צפויה להיות אף יותר. על אף ההתפתחויות החיוביות, כגון התייצבות חסרת תקדים של מומחים ומדינות לצד ישראל, והסנקציות של ממשל טראמפ שסייעו לזהירותו של בית הדין בקבלת החלטות נגד ארה"ב וישראל במהלך 2020, ב-2021 יכולה בהחלט להתפתח תפנית שלילית בעלת משמעויות נרחבות.

לסיכום נבחן גם את הסכמי אברהם וההסכמים הנוספים שבאו בעקבותיהם והמשמעות הפוטנציאלית הטמונה בהם גם במישור של מלחמה באנטישמיות ודל"ג, בעולם הערבי ומערב לו, כמו גם כיצד הם צפויים להשפיע על היסטוריית ההצבעות האנטי-ישראליות במגוון מוסדות האו"ם.

1. היחלשות "מותג ה-BDS"

מותג ה-BDS נבנה במשך כמעט 20 שנה. משורשיו בחרם הערבי, ראשיתו בכנס דורבן הידוע לשמצה ב-2001, היוסדה של הוועדה הלאומית הפלסטינית ל-BDS

(BNC - "BDS National Committee") ברמאללה ב-2008, תמיכה כספית אדירה ותפוצה בינלאומית רחבה, כל אלה סייעו למותג לתפוס תאוצה אדירה. וכך, באמצעות נראטיב של תנועה שורשית (Grassroots) הנלחמת למען זכויות אדם, הצליח ה-BDS להוליך שולל אינטלקטואלים וארגוני זכויות אדם רבים. במהרה הפך ה-BDS לכלי נפוץ ומונח שגור באוניברסיטאות, בהתאחדויות עובדים, באקדמיה ובתנועות פוליטיות ברחבי העולם המערבי. ה-BDS ניסה למעשה לתעל את הצלחותיו של הקמפיין נגד האפרטהייד של דרום אפריקה ולהשלים בכלים מודרניים ומתוחכמים את המטרה של החרם הערבי נגד ישראל. מטרת ה-BDS היא להביא להחלשתה של מדינת ישראל דרך בידוד כלכלי ומדיני, כצעד לחיסולה, באמצעות השפה המודרנית של זכויות אדם ובשיתוף פעולה עם ארגוני זכויות אדם. הלכה למעשה, ה-BDS הביא איתו עלייה משמעותית לא רק בעוינות נגד ישראל, אלא גם באנטישמיות נגד יהודים בכל העולם, בלי קשר לתמיכתם בישראל או מדיניותה.

למרבה הצער, לקח שנים רבות עד שהפנימו היהודים, בין אם בארץ ובין אם בעולם, את טיבה האמיתי של התנועה ומחולליה, השכילו לבחון ברצינות את הסיכונים שהיא טומנת בחובה הן נגד המדינה היהודית והן נגד הקהילות היהודיות בתפוצות, והתחילו לפעול נגדה ביעילות.

בשנים האחרונות, זכינו להנהיג, לייעץ ולשתף פעולה עם קואליציה רחבה נגד ה-BDS. ארגונים, חוקרים, עורכי דין ופעילים רבים עמלו קשה לחשוף את האמת על תנועת ה-BDS, להפיץ את המידע ולהוביל להישגים ברחבי העולם. בנוסף, הקצאת המשאבים של ממשלת ישראל ומינני המשרד לנושאים אסטרטגיים להוביל את ההתמודדות אל מול אתגרי הדל"ג תרמו רבות למאבק זה. למרות שעדיין קיימים מעוזי BDS, כמו בקמפוסים בצפון אמריקה והעובדה שהקרב עוד רחוק מלהסתיים, 2020 הראתה היחלשות של מותג ה-BDS ואובדן כוחו.

היחלשות זו באה לידי ביטוי למשל בהכרה וקבלה הולכת וגדלה של הזרם הפוליטי המרכזי (mainstream) בצפון אמריקה ובמערב אירופה בקשר בין תנועת ה-BDS לאנטישמיות וטרור. בבדיקות כמותיות ראינו לדוגמה ירידה משמעותית במספר דפי או חיפושי האינטרנט הקשורים ל-BDS בשנה האחרונה ביחס לשנת 2019, בארה"ב למשל, ישנה ירידה משמעותית של כמעט 40%.

מאז 2015, 32 מדינות אמריקאיות העבירו חוקים נגד ה-BDS, כאשר ב-2020, דרום דקוטה, אוקלהומה ומיזורי היו האחרונות להצטרף לרשימה. החוקים הללו מכירים כי, בנוסף לשנאה האנטישמית שה-BDS מפיץ, ישראל היא בעלת ברית אסטרטגית של ארה"ב וחרמות נגדה פוגעים גם באינטרסים אמריקאים, ובניהם אינטרסים כלכליים. החוקים מבקשים לאזן בין החופש של אינדיבידואלים וחברות פרטיות לקדם אג'נדות פוליטיות, וחובת המדינה להגן על האינטרסים שלה ולהילחם באפליה.

א. BDS ואנטישמיות

תנועת ה-BDS היא אנטישמית במטרתה, ברטוריקה שלה ובהשלכות מעשיה. על אף שה-BDS משתמש בשפה של צדק חברתי וזכויות אדם, מטרתו היא למעשה חיסולה של המדינה היהודית. עומאר ברגותי,

ממייסדי התנועה, הצהיר על כך פעמים רבות, כך אמר למשל "בוודאי, אנחנו מתנגדים למדינה יהודית בכל חלק מפלסטיין"¹. ברגותי חזר על אמירה זו בראיון לניו יורק טיימס ביוני 2019 וכאשר נשאל אם זה אומר שליהודים אסור שתהיה מדינה משלהם הוא ענה "לא בפלסטיין"².

תנועת ה-BDS משתמשת בדימויים האנטישמים הקדומים והזדונים ביותר במסגרת מלחמתה האידיאולוגית נגד מדינת ישראל. שלל דוגמאות לכך ניתן למצוא בדו"ח של המשרד לנושאים אסטרטגיים שפורסם בספטמבר 2019 הנקרא "מאחורי המסכה: אופיו האנטישמי של ה-BDS נחשף"³.

בדצמבר 2019, פורסם דו"ח נוסף בנושא: "האנטישמים החדשים: כיצד קמפיין הדה-לגיטימציה נגד ישראל מזין שנאה ואלימות באמריקה"⁴, הדו"ח נתמך על ידי כ-50 ארגונים אמריקאים. הדו"ח מראה מצד אחד כיצד תנועת ה-BDS מקצינה את דעת הקהל נגד ישראל, מובילה לדה-לגיטימציה ושנאה, ומצד שני כיצד האנטישמיות נמצאת בלב ליבה של התנועה. הדו"ח חושף בנוסף גם את החיבור, הלא טבעי יש לומר, שנוצר בין ארגונים ופעילים נאצים, אסלאמיסטים והשמאל הרדיקאלי לקידום האג'נדה של תנועת ה-BDS.

השלכותיו של ה-BDS ופעילות אנטי-ישראלית באופן כללי מובילים כאמור גם לעלייה בשנאת היהודים באופן כללי ולריבוי תקריות האלימות האנטישמית באופן ספציפי. לפי "עמך", ארגון אמריקאי העוקב אחרי אנטישמיות בקמפוסים, ניתן לראות קורלציה גבוהה בין פעילות ה-BDS בקמפוסים לבין מקרי האלימות והאפליה כנגד הסטודנטים היהודים⁵. סטודנטים יהודים נאלצים להתמודד באופן שגרתי עם הטרדה כמו גם עם קריאות להדירם מכל היבטי החיים הסטודנטאליים.

ארגונים רבים פעלו בהצלחה להעלאת המודעות לאותו קשר בין אנטי-ישראליות ואנטישמיות בקרב הציבור הרחב וציבור ומקבלי החלטות, עדות לשינוי זה ניתן לראות במגוון החלטות רשמיות שהתקבלו בנושא באירופה ובארצות הברית:

- במאי 2019 הייתה גרמניה למדינה הראשונה שהכריזה באופן רשמי על ה-BDS כאנטישמי, כאשר ההחלטה עברה הבונדסטאג ברוב גדול⁶. ההחלטה מציינת כי טקטיקות ה-BDS "מעלות זיכרונות של הקריאה הנאצית - אל תקנו אצל יהודים"⁷.

¹ Dag Hammarskjöld Society, Vimeo, <https://bit.ly/2zrvxDf>

² New York Times, July 19, 2019 <https://nyti.ms/32WFIgH>

³ *Behind the Mask: The Antisemitic Nature of BDS Exposed* https://78e6607b-6e88-4659-98a0-d261075996a1.filesusr.com/ugd/f46e09_255a5a04f6764fc8a4e1a881048458fb.pdf pages 35-77

⁴ *The New Antisemites: How the Delegitimization Campaign Against Israel Drives Hatred and Violence in America*,

<https://static1.squarespace.com/static/5cc20f51ca525b73bdd50e3a/t/5e5e448bdf3e9809a59a88bb/1583236400890/The+New+Anti-Semites.pdf>

⁵

<https://amchainitiative.org/wp-content/uploads/2019/09/Eliminationist-Anti-Zionism-and-Academic-BDS-on-Campus-Report.pdf>

⁶ For an in-depth analysis on the sea-change on German attitudes to BDS, see this report by the Foundation for the Defense of Democracies: <https://www.fdd.org/analysis/2020/08/21/boycott/>

⁷ CDU/CSU, SPD, FDP, und Alliance 90/The Greens, "Der BDS-Bewegung entschlossen entgegenzutreten – Antisemitismus bekämpfen [Resolutely oppose the BDS movement – fight anti-Semitism]," German Bundestag, 19th Parliamentary Term, May 15, 2019. (<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/101/1910191.pdf>)

- לאחר שישה חודשים, העבירה האספה הלאומית הצרפתית החלטה הקוראת לממשלה לאמץ את ההגדרה הבינלאומית של IHRA לאנטישמיות, והכירה באופן רשמי בכך ששנאה כלפי ישראל היא צורה של אנטישמיות.⁸
- הצלחות אלה המשיכו גם ב-2020 כאשר בפברואר העביר הפרלמנט האוסטרי פה אחד החלטה המגנה את תנועת ה-BDS וקוראת למנוע מפעילותו גישה לתשתיות ציבוריות.⁹
- בנובמבר 2020, הצהירה מחלקת המדינה האמריקאית שאנטי-ציונות היא צורה של אנטישמיות והבטיחה למנוע מימון ממשלתי ל-BDS.¹⁰

ב. BDS כטרור

לאחר שאומצה בדרכן ב-2001 אותה אסטרטגיה של דל"ג וחרם, ובהמשך להישגים שצברה התנועה בשנים שלאחריו, הוחלט על הקמת גוף מרכזי שינהל וירכז את קמפיין הבידוד נגד ישראל. על כן, ב-2008 הוקמה הוועדה הלאומית הפלסטינית ל-BNC ("BDS (BDS National Committee- "ה-BNC קם תחת הנהגת הכוחות הלאומיים והאסלאמיים ("Palestinian National and Islamic Forces – "PNIF), מסגרת מתאמת של מספר קבוצות לאומניות ודתיות, בהובלתם של חמישה ארגוני טרור ובניהם: חמאס, החזית העממית לשחרור פלסטין והג'יהאד האסלאמי. מאז היוסדו, מהווים הכוחות הלאומיים והאסלאמיים גורם בכיר של ה-BNC המוביל את חזונו ופועלו.

הכוחות הלאומיים והאסלאמיים הוקמו על ידי יאסר ערפאת בימים הראשונים של האינתיפאדה השנייה כקואליציה שמטרתה לתאם, לתכנן ולבצע פיגועים נגד ישראל.

חוקרים, ארגונים ופעילים רבים פעלו לחשוף את הקשרים בין ארגוני הטרור הפלסטינים לבין חלק מארגוני ה-BDS ולמנף את המידע על מנת לפגוע במקורות מימוןם ויכולתם לקבל שירותים מחברות מערביות. פעילות זו כללה פנייה למדינות וקרנות, בנקים, פלטפורמות תשלום, מימון המונים ואחרים.¹¹ מגמה זו המשיכה והתעצמה ב-2020 והביאה עימה תוצאות משמעותיות.

ב-2019 פרסם המשרד לנושאים אסטרטגיים את הדו"ח "מחבלים בחליפות"¹² אשר חשף את הקשרים העמוקים בין ארגוני הטרור, בעיקר חמאס והחזית העממית, לבין ארגונים אנטי-ישראלים הפועלים במסגרת תנועת ה-BDS.

⁸

<https://www.timesofisrael.com/french-lawmakers-pass-resolution-calling-israel-hatred-a-form-of-anti-semitism/>

⁹

<https://www.timesofisrael.com/austrian-parliament-unanimously-passes-condemnation-of-anti-israel-boycotts/>

¹⁰ <https://www.state.gov/identifying-organizations-engaged-in-anti-semitic-bds-activities/>

¹¹

<https://www.jpost.com/israel-news/report-30-financial-accounts-associated-with-bds-promoting-ngos-lose-592073> and

<https://www.jns.org/gofundme-blocks-bds-group-from-withdrawing-funds-on-its-platform/>

¹² https://www.gov.il/en/Departments/General/terrorists_in_suits

בסוף 2019, הגיש משרד עו"ד היידמן, נודלמן וקאליק בשם הקרן הקיימת לישראל וקורבנות טרור אמריקאים-ישראלים, תביעה נזיקית תקדימית בווינגטון כנגד קרן אמריקאית (US Campaign for "USCPR – Palestinian Rights") המעבירה תרומות פטורות ממס ל-BNC ברמאללה (fiscal sponsor). התביעה מבוססת במידה רבה על מחקר וייעוץ של הפורום המשפטי הבינלאומי. בכתב התביעה נטען כי הקרן האמריקאית וה-BNC מעורבים בקידום, תמיכה ומימון טרור, בין היתר כנגד יישובי עוטף עזה במסגרת מה שמכונה צעדות השיבה. הסוגייה המרכזית בתביעה זו סובבת סביב הטענה כי ה-BNC נוסד ומובל על ידי ארגונו הטרור וכי קיימת לו, כמו לקרן האמריקאית התומכת בו, אחריות על הנזק הנגרם מפיגועי הטרור. לסיכום, הנקודות שהובאו לעיל מעידות ומסבירות את ירידת קרנו של מותג ה-BDS. אין בכך בכדי להעיד על פגיעה בפעילות או במוטיבציה האנטי-ישראלית ברחבי העולם, אך הזיהוי של ה-BDS עם אנטישמיות וטרור מקשה על גיוס משאבים וכוחות פוליטיים מתונים לתנועה.

2. הגדרת העבודה של אנטישמיות של IHRA

הגדרת העבודה של אנטישמיות של הברית הבינלאומית לזכר השואה (International Holocaust Remembrance Alliance - "IHRA") היא הגדרה בינלאומית לאנטישמיות שנוסחה על ידי מומחים ממדינות ברחבי העולם. ההגדרה מכילה מספר דוגמאות לאנטישמיות כפי שהיא באה לידי ביטוי בימינו בשיח הציבורי, בפוליטיקה ובתקשורת.

מאז 2016, יותר מ-30 מדינות אימצו את הגדרת העבודה של IHRA, כמו גם מוסדות וגופי ממשל מסוגים שונים. הגדרת האנטישמיות של IHRA מכירה בכך שאנטישמיות לעיתים קרובות מתבטאת בדה-לגיטימציה ודמוניזציה של מדינת ישראל ותומכיה היהודים והלא יהודים ברחבי העולם. 2020 הייתה שנה משמעותית מבחינת ההכרה בחשיבות ההגדרה ואימוצה, כאשר לאורך השנה היא אומצה לראשונה גם על ידי מדינות מוסלמיות (בחרין ואלבניה) ומוסדות מוסלמים (המועצה העולמית של אימאמים ומרכז המלך חמאד לדו-קיום בשלום).

בדצמבר 2019, חתם הנשיא טראמפ על צו נשיאותי מיוחד המוקדש למאבק באנטישמיות³¹. הצו הנשיאותי מורה לכל המשרדים הממשלתיים האוכפים זכויות אזרח לאמץ את הגדרת IHRA. בנוסף, הצו הנשיאותי מורה בפירוש כי אפליה אנטישמית יכולה להיחשב כהפרה של סעיף VI לחוק זכויות האזרח. סעיף זה אוסר על אפליה על בסיס גזע, מוצא לאומי וצבע עור. באופן מסורתי, יהודים נחשבו לקבוצה דתית תחת חוק זכויות האזרח ולא נהנו מהגנתו. השינוי המתבקש הזה מרחיב את ההגנה המשפטית לה זכאים יהודים כנגד אפליה אנטישמית ואנטי-ציונית. בשלב זה עוד מוקדם לקבוע מה תהיה גישתו של הממשל החדש למדיניות זו.

לצד ההצלחות, החריפו גם המתקפות על הגדרת האנטישמיות של IHRA לאורך השנה האחרונה. שתי הביקורות הנפוצות ביותר כנגדה טוענות כי היא מפרה את חופש הביטוי וכי מטרתה להשתיק ביקורת כנגד ישראל.

למען הסר ספק, הגדרת האנטישמיות של IHRA אומרת בפירוש כי "ביקורת על ישראל הדומה לביקורת כנגד כל מדינה אחרת אינה יכולה להיחשב כאנטישמיות". בכך, אנו טוענים, יש כדי להפריך את הטענה

³¹ <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-combating-anti-semitism/>

המטעה כי ההגדרה נועדה להשתיק ביקורת ולפגוע בחופש הביטוי. אך נראה כי המתנגדים ל-IHRA מתקשים לקבל את ההנחה כי יש להתייחס למדינה היהודית באופן שווה כמו לכל מדינה אחרת בעולם. הגדרת האנטישמיות של IHRA לא קובעת כי יש להתייחס לישראל בצורה חיובית או מציעה שום יחס מועדף אחר. ההגדרה קובעת רק שמוסר כפול כלפי ישראל יכול להיחשב אנטישמי כאשר הוא נועד לעשות דמוניזציה ודה-לגיטימציה למדינת ישראל כקולקטיב היהודי.

ה-ILF פרסם דו"ח מקיף על הרקע והחשיבות של הגדרת האנטישמיות של IHRA וכן תשובות מקיפות ומנומקות לביקורות המושמעות כנגדה¹⁴, אך לא נרחיב בנושא במסגרת מסמך זה. את שתי הביקורות הנפוצות ביותר, עם זאת, היה חשוב לציין כאן משום שהן מצביעות בראייתנו על מגמה ומטרה גדולה יותר. ארגונים אנטי-ישראלים ואנטישמים הפנו את מוקד פעילותם להתקפות על הציונות, על מנת לשכנע בכך שהיא לא יותר מאשר אידיאולוגיה פוליטית גזענית שלא קשורה לזהות או לחוויה היהודית. ככל שמתרחבת בחברה הכללית התודעה בנוגע לעליית האנטישמיות וסכנותיה, כך חוששים הפעילים והארגונים האנטי-ישראליים להצטייר כאנטישמים. כמעט בכל מדינה דמוקרטית, כאמור, הזהות היהודית מוגנת תחת חוקים נגד אפליה, הטרדה והסתה. אידיאולוגיות וקבוצות פוליטיות, לעומת זאת, לא זוכות להגנות אלה. משום כך ישנה פעילות מאסיבית להביא לעקירה תודעתית של הרכיב הציוני מתוך הזהות היהודית, אם יצליחו בכך, הרי שיוכלו "לכבס" את מטרותיהם האנטי-יהודיות.

3. הצטלבויות (intersectionality), "חיי שחורים שווים" והחזרה של "הציונות כגזענות"

מותו הטרגי ג'ורג' פלויד במאי 2020 הביא את נושא המתחים הגזעיים בארה"ב לנקודת רתיחה. מתחים אלה היוו הזדמנות בידי ארגונים אנטי-ישראלים קיצוניים להכנסת את ישראל לדיון הפנים-אמריקאי, שמאז חלחל גם לחברות אחרות בעולם המערבי. ארגונים אלה פועלים לנצל את המצב על מנת להפיץ תאוריות קונספירציות חסרי שחר, למשל בדבר אחריותה של ישראלית לשיטות האכזריות בהן משתמשת לכאורה המשטרה האמריקאית. דוגמא נוספת היא הניסיונות להשוות בין הדיכוי ההיסטורי ממנו סבלו האפרו-אמריקאים ומאבקם למען שוויון זכויות והמקרה הפלסטיני, כאילו שניהם קורבנות של "עליונות לבנה". כמו גם הקמפיין שנועד לצייר את מדינת ישראל כמדינה גזענית בה מתקיימת עד היום מסורת של עבדות, הפרדה גזעית ואפרטהייד. על בסיס נרטיב זה קורא הקמפיין לחיסולה של מדינת ישראל אשר אותה הוא מגדיר כמדינה חסרת תקנה וגזענית במהותה. החדרת הנרטיב הזה הוא המאפשר לארגונים אנטי-ישראלים לרתום קואליציה רחבה של ארגוני זכויות אדם להתנגד לעצם קיומה של מדינת ישראל.

לנרטיב של "ציונות כעליונות לבנה" פוטנציאל מסוכן מאוד כאשר בכוחו להצדיק את ההדרה של יהודים ממרחבים ליברלים, אוניברסיטאות וקבוצות חברתיות. הוא נועד לערער יהודים צעירים המתנגדים לאפליה גזענית ואי-שוויון ולהרחיקם מישראל, ההופכת לסמל של הערכים אליהם הם מתנגדים. מטרתו לגרום ליהודים להתבייש במורשתם ובזהותם. קמפיין זה מבקש להחליף את הבנת הציונות כהגשמה של אלפי שנות כיסופים וכתנועת שחרור לעם נרדף, ובמקום מאשים את היהודים באותן רעות מהן הם עצמם סבלו. האשמה זו נפוצה מאוד בקמפוסים ומצדיקה את הפיכתם של סטודנטים יהודים למצורעים חברתית.

¹⁴ <https://www.ilfngo.org/ihra>

ב-2021 צפויה התעצמות של נרטיב ה"ציונות היא גזענות", ובעקבותיה התרחבות הקרע שבין ישראל לקבוצות ליברליות. לכן, עלינו לפעול ביתר שאת על מנת להעביר את המסר הנכון לנוגע להיסטוריה היהודית ומשמעות הציונות - כרכיב היסטורי, שורשי, דתי ורגשי של הזהות היהודית.

4. הכרה רחבה בצורך להיאבק באנטישמיות

במהלך השנה הלכה וגדלה בציבור הרחב ההכרה בדבר הסכנות אותן טומנת בחובה האנטישמיות הן לקהילות היהודיות והן ולחברה בכללותה.

נפתחה ב-2020 בכינוס היסטורי של כ-50 ממנהיגי העולם ביד ושם בירושלים לציון 75 שנה לשחרור אושוויץ. במסגרת האירוע השמיעו המנהיגים הצהרות משמעותיות בנושא המאבק באנטישמיות. הנשיא הגרמני פרנק-וואלטר שטיינמאייר אמר: "אני עומד כאן עמוס בכובד האשמה ההיסטורית... הלוואי שיכולתי להגיד שהזיכרון שלנו הפך אותנו לחסידים מפני הרוע".

"היום אנחנו זוכרים את מה שקורה כאשר אלו חסרי כוח צועקים לעזרה והחזקים מסרבים לענות," אמר סגן נשיא ארה"ב מייק פנס. הנסיך צ'רלס מוולס הצהיר "ניסיון חייהם חייב לחנך, להדריך ולהזהיר אותנו". וכן נשיא צרפת עמנואל מקרון נאם: "בהיסטוריה שלנו, האנטישמיות תמיד הקדימה את היחלשות הדמוקרטיה".

בצרפת למשל, לאחר שנים של הטרדה ורצח על רקע אנטישמי, קרוב לשלושת רבעי מהחברה הצרפתית מסכימה שהאנטישמיות היא בעיה גדולה⁵¹. כמו כן, ישנה הכרה הולכת וגדלה במרכזיותה של האנטישמיות באידיאולוגיה האסלאמיסטית, ושצרפת אינה יכולה לנצח את האתגר האסלאמיסטי מבלי להתמודד עם נושא האנטישמיות.

בבריטניה, פרסם באוקטובר 2020 בית הדין לשוויון ולזכויות האדם (EHRC) את החלטתו בנוגע לטענות על אנטישמיות במפלגת הלייבור תחת הנהגתו של ג'רמי קורבין. ה-EHRC קבע שהלייבור סובל מאנטישמיות ממסדית, נגועה בתרבות של הטרדה ואפליה נגד יהודים וכן, שהמפלגה לא טיפלה ברצינות באנטישמיות הגואה בשורותיה. הדו"ח מוכיח את הטענות של הקהילה היהודית בבריטניה שהפגינה באומץ לאורך שנים כנגד האנטישמיות של קורבין ונאמניו.

החלטה כזו היא חסרת תקדים ולא קיים לה אח ורע בעולם כולו. התפתחות זו בבריטניה מוכיחה את הסכנה הטמונה באווירה אנטי-ציונית ואנטי-ישראלית שיכולה להוביל לאנטישמיות בוטה אפילו באחת מהמפלגות הכי גדולות וחשובות במדינה כמו בריטניה. בעקבות פרסום ההחלטה הצהיר מנהיג הלייבור החדש, קיר סטארמר, שהוא נחוש לעקור את האנטישמיות מהלייבור ולבנות מחדש את היחסים עם הקהילה היהודית.

בדצמבר 2020, אימצה הנציבות של האיחוד האירופי החלטה המכירה בעליית האלימות האנטישמית המילולית והפיזית ביבשת, ובצורך לפתח אסטרטגיה מאוחדת במאבק נגד שנאת יהודים. ההחלטה קוראת לאימוץ נרחב של הגדרת IHRA על ידי גופים ממשלתיים ואזרחיים, מכירה בסכנות של תיאוריות קונספירציה כצעד המוביל לשנאה ואלימות, ובצורך להילחם נגד שנאה ברשת.

5. הפוליטיזציה של המאבק באנטישמיות

¹⁵ <https://www.ajc.org/news/top-3-takeaways-from-ajcs-survey-on-antisemitism-in-france>

המאבק באנטישמיות נפל קורבן לקיטוב הפוליטי בין הימין והשמאל ברחבי העולם. ניתן להסתכל על ארה"ב כמקרה בוחן לתופעה זו.

מרבית מיהודי ארה"ב מסכימים כי ישנה עלייה באנטישמיות לאורך השנים האחרונות¹⁶. לצד זה, נראה כי נושאים הקשורים במאבק באנטישמיות נכרכו גם הם במידה לא מועטה סביב הקיטוב הפוליטי. מגמה זו בלטה במיוחד במהלך 2020 שהייתה שנת בחירות בארה"ב.

יהודים ולא-יהודים משני המחנות הפוליטיים נטו להצביע על אלמנטים אנטישמים בקבוצה היריבה. דמוקרטים רבים האשימו את ממשל טראמפ בעליונות לבנה, גזענות וקידום תיאוריות קונספירציה אנטי-יהודיות. רפובליקנים הצביעו על ביטויים אנטישמים משמאל, לרוב בתחפושת של ביקורת על ישראל כגון האשמות של חוסר נאמנות יהודית, הכוח המופרז של "שדולת ישראל", דמוניזציה של ישראל ותומכיה, ותמיכה בחרם. ההתנהלות המקוטבת הזו פגעה ביכולת של הציבור בכלל והקהילה היהודית בפרט לזהות ולהילחם בצורה מאוחדת באנטישמיות על כל פניה. פוליטיזציה זו מאפשרת לבטל בנקל טענות לאנטישמיות כהאשמות שווא שנועדו לשרת אג'נדות פוליטיות.

בעוד שהחברה האמריקאית, כמו חברות מערביות רבות, ממשיכה להתמודד עם אתגרים של קיטוב פוליטי, מגמה מצערת זו צפויה להימשך. לכן, עלינו לפעול לאחדות על מנת לאפשר מלחמה נחושה ועוצמתית כנגד האנטישמיות ללא קשר למקורה הפוליטי.

6. הרשימה השחורה: ללא הצלחה עד כה

בפברואר 2020 פרסמה מועצת זכויות האדם של האו"ם מאגר מידע הכולל 112 חברות הפועלות ביהודה, שומרון ומזרח ירושלים, מאגר זה נודע בכינויו "הרשימה השחורה". רשימה זו מסמלת עליית מדרגה בניסיון לבדוד, להחליש ולפגוע בישראל כלכלית תוך הטלת סנקציות בצורה עקיפה.

מנגנון זה, המעודד ענישה של חברות פרטיות הפועלות בשטחי סכסוך הינו חסר תקדים לחלוטין. פעילות עסקית בשטחי סכסוך ובשטחים הנחשבים ככבושים (כגון מערב הסהרה, צפון קפריסין ונגורנו-קרבר) היא שגרתית ונפוצה גם בקרב החברות הגדולות בעולם. יש לציין כי חברות הפועלות בשטחים עושות זאת תוך בהתאם לחוק הישראלי, הבינלאומי, וההסכמים הישראליים-פלסטינים. לכן, הרשימה מהווה אפליה בוטה כנגד ישראל והחברות הפועלות בה.

ב-2019, לקראת תאריך הפרסום הצפוי של הרשימה, ניסתה תנועת החרם למנף את איום פרסומה כדי ללחוץ על חברות להפסיק את פעילותם בישראל. ניתוח של הקמפיין המאסיבי שהופעל על

Airbnb (כמו גם על חברות אחרות) על מנת לפגוע ולהפחיד אותם, כמו גם התזמון, הובילו למסקנה כי ההכרזה של Airbnb בשעתו כי לא תפרסם נכסים יהודיים מעבר לקו הירוק נבעה ככל הנראה, מרצון החברה לנקוט בצעד מניעתי לפני פרסומה של הרשימה. ההכרזה גררה תגובות נזעמות מיהודים, ישראלים ובעלי ברית רבים ברחבי העולם, ונגד Airbnb הוגשו במהרה מגוון תביעות משפטיות בארה"ב וישראל. בעקבות הלחץ חזרה בה Airbnb מעמדתה.

¹⁶ <https://www.ajc.org/AntisemitismReport2020/Survey-of-American-Jews>

פרסום הרשימה ב-2020 הביא עד כה להצלחה מועטה ביותר, אם בכלל, בשכנוע חברות ומדינות לא לעשות עסקים בישראל או ביו"ש. הממשלה הנורבגית, לדוגמא, התעלמה לאחרונה מלחץ כבד של פעילי חרם וחיידה התקשרות עם חברת בת של אחת החברות המופיעות ברשימה⁷¹.

למרות הניצחונות המוקדמים הללו, הרשימה עדיין עתידה להתעדכן ולהתפרסם מחדש בפברואר 2021. פרסום זה עלול בהחלט להחזיר את הרשימה לשיח הציבורי. יתר על כן, עוד לא ברור לגמרי מה תהיה עמדתו של הממשל האמריקאי החדש כלפי נוכחותה של ישראל בשטח. על אף שהסיכוי שהממשל החדש יתמוך באימוץ הרשימה (בין השאר בשל החוקים האמריקאים הנוגעים לחרם) הוא קלוש, דגש מחודש על ההתיישבות כ-"מכשול לשלום" עלול להעצים פעילותם של אחרים לקידום הרשימה.

פרסום הרשימה והשיח סביבה עלולים לקדם גם את הרעיון הקיצוני של החלת סנקציות אישיות נגד תושבי ההתנחלויות או מנהיגים פוליטיים.

7. החלטת ה-ICC בעניין המדינה הפלסטינית ופתיחת החקירה נגד ישראל

בסוף שנת 2019 הודיעה התובעת על כוונה לפתוח בחקירה רשמית נגד ישראל בגין פשעי מלחמה. למרות נחרצותה לכאורה החליטה להעביר לבית הדין את ההכרעה בשאלה מקדמית חשובה ביותר - האם קיימת ל-ICC סמכות שיפוט על "המצב בפלסטין". בין היתר יהיה על בית הדין להכריע האם קיימת מדינה פלסטינית ואם כן היכן גבולותיה הרלוונטיים. שאלות אלה חשובות משום שלבית הדין אין סמכות על ישראל כמדינה שאינה חברה באמנה, ותהיה ביכולתו "לקנות" סמכות שיפוט במקרה זה רק אם הפשעים לכאורה התרחשו בשטחה של מדינה חברה אחרת, קרי פלסטין. בתחילת 2020 נדרשו הצדדים להגיש את עמדתם לבית הדין. בהיבט זה היו מספר התפתחויות חיוביות ואף ומפתיעות. ראשית, לצידה של ישראל התייצבו 14 קבוצות של משפטנים ומומחים וכן 7 מדינות ובניהן גרמניה, אוסטריה וצ'כיה. התייצבות זו של מדינות מערביות חזקות כנגד סמכויותיו של בית הדין יכולות להשפיע על הנכונות ו/או הכדאיות שלו להרחיב את סמכויותיו וללכת נגד דעתן. בנוסף, ממשלו של טראמפ התייצב באופן חסר תקדים לצד ישראל ואיים בסנקציות על חברי בית הדין במידה וזה ימשיך בפעולותיו נגדה ונגד ארה"ב. על אף תאריך היעד שנקבע למתן החלטתו של בית הדין, חלפו מאז חודשים ארוכים והחלטה לא התפרסמה. יחד עם האופטימיות הזהירה המתלווה לעובדות אלה, ישנו חשש כי בית הדין מחכה לחילופי השלטון בבית הלבן על מנת לפרסם את החלטתו. אפשרות זו מחזקת את החשש כי מדובר בהחלטה לרעת ישראל, שכן הסברה הרווחת היא שהממשל החדש לא ימשיך באותו קו ניצי כנגד בית הדין. החלטה לפתוח בחקירה נגד ישראל יכולה לפגוע בצורה קשה מאוד במעמדה הבינלאומי ובמאבקה כנגד הדה-לגיטימציה.

מסתכלים קדימה לעבר 2021

⁷¹ <https://www.israelhayom.com/2020/12/03/in-blow-to-bds-movement-norway-to-ignore-un-blacklist/>

ב-2021 אנו צופים עלייה במיקוד המאבק כנגד ה"ציונות" והמיתוג שלה כאידיאולוגיה פוליטית ולכאורה גזענית. פעילים וארגונים אנטי ישראלים בצפון אמריקה ואירופה ימשיכו לנסות ולהכניס את ישראל ואת הציונות לתוך קונפליקטים מקומיים הקשורים לגזענות וזכויות אדם בניסיון להמשיך ולמנף את הרגישויות התרבותיות כנגד ישראל. לכן, יהיה זה חשוב מאי פעם להבין לעומק ולהסביר לציבור הרחב את טבעה האמיתי של הציונות אשר נובע משורש הזהות היהודית.

בעוד שדיון מעמיק על ציונות ומקומה במאה ה-21 עוד לא ממש התקיים, לצד האתגר הרי שקיימת גם הזדמנות ליהודים בישראל ובכל העולם לבחון לעומק ולהתחבר מחדש עם רכיב זה של זהותם.

מגפת הקורונה והשלכותיה הן קרקע פורייה לתיאוריות קונספירציה אנטי יהודיות, אשר ימשיכו ככל הנראה להתפשט גם לאורך השנה הקרובה. מאידך, אנו צופים המשך במגמה המכירה באיום שמהווה האנטישמיות הן על הקהילות היהודיות והן על החברה בכללותה.

אני צופים כי מדינות ומוסדות נוספים יאמצו את הגדרת האנטישמיות של IHRA ב-2021, זאת למרות ההתנגדות הנשמעת מקולות אנטי-ישראליים. הצלחה זו כמובן יכולה להתממש רק עם המשך העבודה הקשה של גורמים רבים מסביב לעולם.

אנו מציינים בדאגה את המאמצים לחדש את הרשימה השחורה של מועצת זכויות האדם כמו גם את הניסיונות הרבים להביא לחרם נגד חברות העושות עסקים בישראל בכלל ובשטחים בפרט.

בכל הנוגע ל-ICC, הרי שללא ספק הגיעה מדינת ישראל, גם אם לא במישרין, להישגים מרשימים מאוד. עד כדי כך שלא תהיה זו הגזמה לטעון שמרבית המומחים העוסקים בנושא לא העלו על דעתם שתהיה התייצבות כל כך רחבה לצד ישראל כנגד ההליך הנוכחי. עם זאת, ייתכן מאוד שזוהי רק תחילת הדרך וכי הגרוע עוד לפנינו. החלטת בית הדין יכולה לפגוע במעמד של ישראל ולמתגה כפושעת מלחמה, לפתוח את הדלת להוצאת צווי מעצר כנגד בכירים ישראלים, ולפגוע בכוחה הדיפלומטי לנהל את הקונפליקט מול הפלסטינים בשל החלטה משפטית המכירה בעקיפין בזכותם למדינה בקווי 67.

הסכמי אברהם והסכמי השלום והנורמליזציה בין ישראל לשכנותיה הערביות מביאים עימם שלל הזדמנויות חדשות. בצעדים יוצאי דופן קידמו מדינות אלה את הסובלנות ודו-הקיום בין יהודים ומוסלמים, וכן את שיתוף הפעולה והשגשוג במזרח התיכון. נראה כי ב-2021 נוכל לראות התרחבות במעגלי הקבלה של ישראל בתוך העולם הערבי והמוסלמי. התפתחויות אלה ימשיכו ללא ספק להביא להתנגדות בקרב גורמי אנטי-נורמליזציה ולהמשך השימוש ברטוריקה אנטישמית בוטה. טוב יעשו בישראל ובקהילות היהודיות בעולם אם ימצאו את הכלים הנכונים לתקשר באופן ישיר עם הציבור בעולם הערבי והמוסלמי.

בנוסף, הסכמים אלה מהווים הזדמנות להביא לשינוי חיובי משמעותי גם בחזית הקרב נגד האנטישמיות והדל"ג. מדינות אלה אשר היוו אויב למדינת ישראל במשך שנים ארוכות מוכנות כעת להתקרב למדינת היהודים, להסיר את החרם העתיק מעליה, ולבנות גשרים כלכליים ותרבותיים. בנוסף להשפעה החיובית הישירה הצפויה למדינות המערביות, טמונה בכך גם הזדמנות להשפעה על קהלים מערביים לאמץ הידברות ושיתוף פעולה כדרך טובה וצודקת יותר מאשר התנגדות וחרם.

לסיכום, כיצד התפתחויות חיוביות אלה במזרח התיכון ישפיעו על מסורת ההחלטות האנטי-ישראליות באו"ם נותר עוד לחכות ולראות. לקראת כינוסו של האו"ם לשיבתו השנתית בספטמבר, קיוו רבים לשינוי המיחול, אך זה לא התממש, לפחות לא בשלב זה. מאמצים רבים צריכים להיות מושקעים בחזית חשובה זו על מנת לוודא כי חברינו החדשים יעשו עמנו שלום גם במישור זה.

זאת ועוד, בשל העובדה כי הקול האירופי, בדומה לזה של מדינות רבות אחרות, הופנה לרעת ישראל בשעתו בעיקר בשל הלחץ של הליגה הערבית, ישנו כיום מקום לחלום בגדול על שינוי נרחב עוד יותר במעמדה של ישראל באו"ם. עם זאת, דרך ארוכה עוד לפנינו, ושינוי שכזה אינו צפוי בשנים הקרובות.